

POSTAVENÍ OBYVATEL MORAVSKOSLEZSKA A OPOLSKÉHO VOJVODSTVÍ V RÁMCI SKUPINY ČESKÝCH A POLSKÝCH REGIONŮ Soudržnosti

POSITION OF THE POPULATION OF REGION MORAVSKOSLEZSKO AND OPOLSKIE VOIVODESHIP WITHIN GROUPS OF CZECH AND POLISH COHESION REGIONS

DOC. ING. PAVEL TULEJA, PH.D.

ING. KARIN GAJDOVÁ

Katedra ekonomie | Department of Economics
Obchodní podnikatelská fakulta v Karviné | School of Business Administration in Karvina
Slezská univerzita v Opavě | Silesian University in Opava
✉ Univerzitní náměstí 1934/3 733 40 Karviná, Czech Republic
E-mail: tuleja@opf.slu.cz, gajdova@opf.slu.cz

Anotace

Sta je zaměřena na zhodnocení postavení obyvatel regionů soudržnosti Moravskoslezsko a Opolskie v rámci skupiny českých a polských regionů soudržnosti. V průběhu této studie je postupně analyzován vývoj těchto obyvatel, čistého disponibilního důchodu na obyvatele, životní úroveň, míra nezaměstnanosti a podíl vysokoškolské na dospělé populaci. Volba výše uvedených ukazatelů vycházela nejen z dostupnosti statistických dat poskytnutých Evropským statistickým úřadem, ale také z poměrně omezeného prostoru, jež má tato studie k dispozici. Z tohoto důvodu je spíše danou sta možno vnímat jako úvod do mnohem větší studie, jejíž autoři i pokračují. Na základě provedené analýzy lze říci, že Moravskoslezský kraj označujeme za region, jenž z hlediska životní úroveň, disponibilních příjmů a úroveň nezaměstnanosti patří mezi prvních devět nejvíce rozvinutých regionů. Za jediný kritický bod lze říci, že relativně nízký podíl vysokoškolské na dospělé populaci. Naopak Opolské vojvodství se v případě výše uvedených makroekonomických ukazatelů pohybuje pravidelně v poslední třetině poměrného řebíčku. Jediným ukazatelem, v němž má takový vývoj Moravskoslezského kraje je podíl vysokoškolské na dospělé populaci.

Klíčová slova

čistý disponibilní důchod domácností, HDP na obyvatele v PPS, Moravskoslezsko, míra nezaměstnanosti, NUTS 2, obyvatelstvo, Opolské vojvodství, vysokoškolská

Annotation

This paper is focused on the evaluation of the position of the population of cohesion regions Moravskoslezsko and Opolskie within groups of Czech and Polish cohesion regions. During this paper there is to gradually analyze the development of population, the net disposable income per capita, standard of the living, rate of the unemployment and the share of university graduates in the adult population. The choice of the above indicators based not only on the availability of statistical data provided by the European Statistical Office, but also somewhat limited space, which the authors of the article available. For this reason, this paper is as an introduction to a much broader study, which is prepared by authors. Based on the analysis, the authors then concluded that although both regions belong more to the less populous units, so we can mainly Region Moravskoslezsko mark for the region, which in terms of living standards, disposable incomes and the level of unemployment among the top nine most developed regions. In one critical point, we can identify a relatively low proportion of university graduates in the adult population. On the contrary Region Opolskie in the

three above-mentioned macroeconomic indicators moves periodically in the last third of our imaginary ladder. The only indicator in which it exceeds the level of the Region Moravskoslezsko, the proportion of university graduates in the adult population.

Key words

net disposable income of household, GDP per capita in PPS, Moravskoslezsko, Opolskie, rate of the unemployment, NUTS 2, population, university graduates

JEL classification: J31, R23

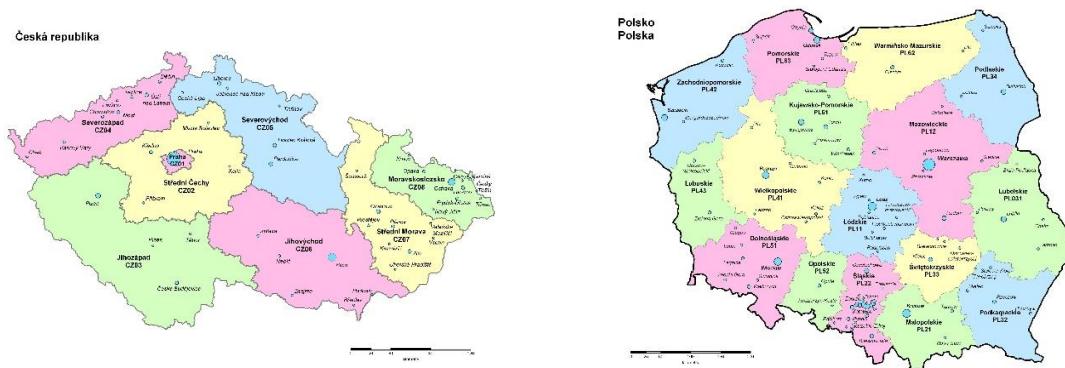
Úvod

V rámci e-ení projektu SGS/7/2012 šVliv regionálních disparit na podnikatelské prost edí jsme svou pozornost dlouhodob v novali analýze makroekonomického prost edí, resp. vývoji na trhu práce bu to v Moravskoslezském kraji (dále také MSK), nebo v eské republice jako takové. V rámci naší analýzy jsme v-ak postupn dosp li k záv ru, že pokud se máme blíffe v novat problematice regionálních disparit a jejich vlivu na podnikatelské prost edí, není mořné v p ípad Moravskoslezského kraje z stat pouze na území eské republiky, ale za ít se blíffe v novat také vliv m, které na vývoj v tomto kraji mají regiony, s nimiř MSK p ímou sousedí. Z tohoto dvodu jsme se v rámci námi realizovaného výzkumu zam íli na vzájemnou komparaci a následnou deskripci vlivu regionálních disparit na podnikatelské prost edí v regionech soudrřnosti Moravskoslezsko a Opolskie. Cílem této stati je, v rámci vymezeného prostoru, nastínit postavení obyvatelstva v-é uvedených vy-ích samosprávných územních celk v rámci skupiny eských a polských region soudrřnosti a ukázat tak na n které mořné disparity, jeř se v dané oblasti objevují.

Obyvatelstvo Moravskoslezska a Opolského vojvodství

Region soudrřnosti Moravskoslezsko leří v severovýchodním cípu eské republiky a v rámci administrativního len ní R na vy-í samosprávné územní celky m fme tento region ztotořnit s Moravskoslezským krajem (Majerova, 2012). V sou asné dob má tento region rozlohu 5.427 km², p í emř na tomto území se nachází cca 300 obcí, z nichř 5 má status statutárního m sta a 3 status m styse. Na své severní hranici pak Moravskoslezsko sousedí s regionem soudrřnosti Opolskie. Stejnomené polské vojvodství, jeř m fme, podobn jako v p ípad Moravskoslezska, ztotořnit s v-é uvedeným regionem soudrřnosti je také vy-ím samosprávným územní celkem Polské republiky. Porovnáme-li rozlohu tohoto vojvodství s rozlohou Moravskoslezského kraje, pak dosp jeme k záv ru, že tento jifní polský region je zhruba 1,73 násobn v t-í, což zna í, že jeho rozloha dosahuje 9.412 km². Na území Opolského vojvodství se nachází cca 35 m st.

Obr. 1: Moravskoslezsko a Opolské vojvodství

Zdroj: Evropa ó NUTS2, eský statistický ú ad

Budeme-li hodnotit postavení region Moravskoslezsko a Opolskie v rámci v-ech region soudrřnosti nacházejících se na území eské republiky a Polska z hlediska po tu obyvatel, kte í zde trvale flíjí, pak m fleme konstatovat, fle oba vý-e uvedené regiony lze za adit mezi územní celky, jeřl se vyzna ují spí-e men-ím po tem obyvatel, cořl v-ak v p ípad eských region není nic p ekvapivého, nebo mezi prvními jedenácti regiony soudrřnosti zahrnutými do na-í analýzy najdeme pouze územní celky nacházející se na území Polské republiky. Pokud bychom tak hodnotili postavení dvou vý-e uvedených region v rámci jednotlivých zemí, dosp li bychom k záv ru, fle z dlouhodobého hlediska (pr m rná hodnota ukazatele za roky 2000-2013) je Moravskoslezsko t etím nejlidnat j-ím regionem soudrřnosti eské republiky, kdyřl v t-ího pr m rného po tu obyvatel dosahovaly v daném období v esku pouze regiony Jihovýchod a Severovýchod, kdeřto Opolské vojvodství je druhým nejmen-ím regionem Polska, za nímřl se z dlouhodobého hlediska umístil pouze region soudrřnosti Lubuskie. K pon kud odli-ným záv r m v-ak dosp jeme, pokud vyjdeme z nej erstv j-ích dat o vývoji po tu obyvatel v obou vý-e uvedených regionech. Jak je z ejmé z obr. 2, v roce 2013 bylo Opolské vojvodství regionem soudrřnosti s nejmen-ím po tem obyvatel ze v-ech námi sledovaných územních celk , kdyřl se jeho po et obyvatel pohyboval na úrovni 1,01 mil. osob. Za hlavní p í inu tohoto propadu m fleme ozna it prudký pokles po tu obyvatel regionu, o emřl sv d í také statistická data publikovaná Evropským statistickým ú adem, z nichřl vyplývá, fle mezi roky 2000 a 2013 pokles po et obyvatel Opolského vojvodství o 64 tis., cořl v relativním vyřád ení znamená nejvy-í kumulovaný pokles po tu obyvatel ze v-ech dvaceti ty region zahrnutých do na-í analýzy. Konkrétn pak tento pokles dosáhl vý-e 5,96 %. S druhým nejvy-ím kumulovaným poklesem po tu obyvatel se pak setkáváme u druhého námi analyzovaného regionu. V Moravskoslezském kraji tak v letech 2000-2013 kumulovan poklesl po et obyvatel o 4,28 %, tj. o tém 55 tis. Osob (Fojtíková, Tuleja, 2013). Z vý-e uvedených dat je tedy z ejmé, fle z hlediska po tu obyvatel se region soudrřnosti Opolskie dlouhodob řřfí na 83,35 % po tu obyvatel Moravskoslezského kraje, p i emřl v roce 2013 byl tento podíl je-t o jeden procentní bod niř-í a dosahoval tak vý-e 82,36 %.

Za významný ukazatel postavení obyvatelstva lze ozna it vý-i ístého disponibilního d chodu domácností na obyvatele. Jak je z ejmé z obr. 3, zatímco v p ípad lidského potenciálu pat ily námi sledované regiony do druhé poloviny pomyslného řeb í ku, u ukazatele zachycujícího rozdíl mezi b řlnými p íjmy a výdaji, který je, pro pot eby mezinárodní komparace, vyřád en v eurech, nalezneme Moravskoslezsko na 9. míst pomyslného dlouhodobého řeb í ku stanového porovnáním pr m rných údaj vypo tených pro roky 2000 ařl 2010. Moravskoslezsko se tak v p ípad tohoto ukazatele, podobn jako dal-ích sedm eských region soudrřnosti, nachází nad dlouhodobým pr m rem 24 eských a polských region , kdyřl vý-e ístého disponibilního d chodu na obyvatele v kraji dlouhodob odpovídá 107,64 % dané pr m rné hodnoty. Naopak Opolské vojvodství se také v p ípad tohoto ukazatele nachází spí-e řna chvostuř pomyslného řeb í ku, kdyřl ístý disponibilní d chod domácností na obyvatele v tomto regionu soudrřnosti dosahoval mezi roky 2000 ařl 2010 vý-e 3.668 EUR. Rozdíl mezi b řlnými p íjmy a výdaji domácností v tomto regionu tak odpovídal 80,71 % esko-polského pr m ru a 74,49 % hodnoty tohoto ukazatele dosahované v Moravskoslezském kraji.

Obr. 2: Po et obyvatel v eských a polských regionech soudrřnosti v roce 2013

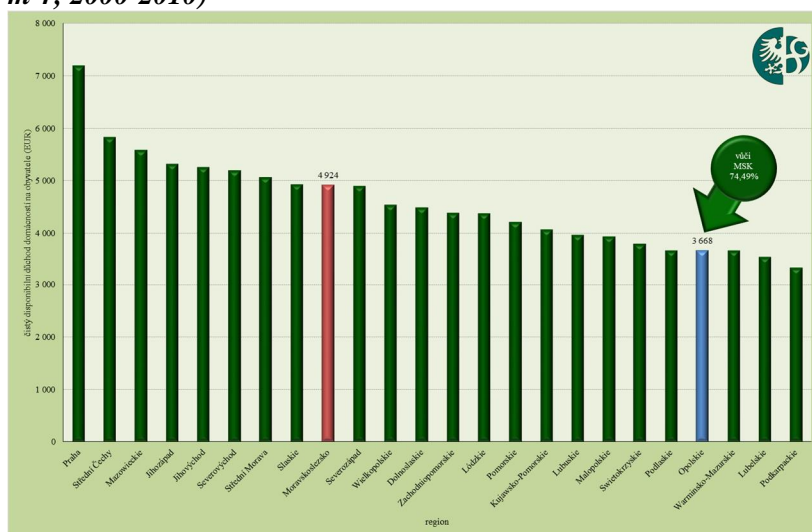

Zdroj: Regional Statistic, Eurostat

Podíváme-li se na vývoj daného ukazatele z hlediska dynamiky růstu, pak zjistíme, že nejvyšších temp růstu dosahovaly v naší analyzovaném období české regiony soudržnosti, přičemž region Moravskoslezsko se v tomto řebítku umístil na pomyslném čtvrtém místě, když v jeho případě dosahovalo průměrné tempo růstu stejného disponibilního důchodu domácností na obyvatele v eurech hodnoty 8,52 %, což je hodnota, která je v podstatě totožná s tempem růstu daného ukazatele v celé české republice. Naopak Opolské vojvodství dosahovalo, ve srovnání s celopolským průměrem, o něco vyšší dynamiky růstu, když se jeho průměrná hodnota pohybovala na úrovni 5,78 % (průměrné tempo růstu ukazatele v Polsku dosahoval výše 5,30 %), avšak, jak je z daných údajů zřejmé, toto tempo výrazně zaostávalo za dynamikou růstu daného ukazatele v regionu Moravskoslezsko, což se následně projevilo také v kumulativním růstu stejného disponibilního důchodu na obyvatele, který v českém regionu za deset let vzrostl o 87,7 %, kdežto v polském regionu soudržnosti o 63,6 %.

Dalším s významných ukazatelů, jenž má napovídá o postavení obyvatel regionu Moravskoslezsko a Opolskie v rámci ostatních regionů tvořících Českou a Polskou republiku, je ukazatel životní úrovně, jenž je zpravidla ztotožňován s makroekonomickým agregátem HDP na obyvatele, který je v našem případě pro potřeby mezinárodního srovnání vyjádřen v paritě kupní síly. Z hlediska dlouhodobého průměrného životní úrovně se Moravskoslezský kraj umístil na sedmém místě, když na jednoho obyvatele tohoto regionu připadlo v letech 2000 až 2011 v průměru 14.59 euro. Tento kraj tak o této době převyšoval průměrnou hodnotu daného ukazatele pro všech 24 regionů soudržnosti zahrnutých do naší analýzy. Současně je však zapotřebí říci, že ve srovnání s průměrem zemí EU-28 odpovídá životní úroveň obyvatel regionu Moravskoslezsko necelým 65 %. Za výrazně horší pak máme označit situaci v regionu soudržnosti Opolskie, kde průměrná hodnota hrubého domácího produktu na obyvatele vyjádřeného v standardu parity kupní síly dosáhla téměř 45 % průměru zemí Evropské unie, což v absolutním vyjádření znamená částku 10.008 EUR. Je tedy zřejmé, že ve srovnání s regionem Moravskoslezsko by se životní úroveň obyvatel Opolského vojvodství dala označit za o něco vyšší než dvoutřetinovou. Současně však musíme také poznamenat, že region Opolskie se v naší sledovaném období vyznačoval mírně vyšší dynamikou, když zde průměrné tempo růstu HDP na obyvatele dosahovalo výše 5,07 %, což bylo o 0,16 p. b. meziročně více, než v případě Moravskoslezského kraje. I přes tuto nižší dynamiku růstu však máme Moravskoslezsko označit za region s nejrychleji rostoucí životní úrovní v Česku, z čehož vyplývá, že prvních dvanáct míst v řebítku sestaveném dle průměrných tempů růstu obsadily polské regiony soudržnosti, což ve své podstatě potvrzuje teoretický předpoklad o tom, že vyšších tempů růstu dosahují zpravidla regiony s nižším ekonomickým základem.

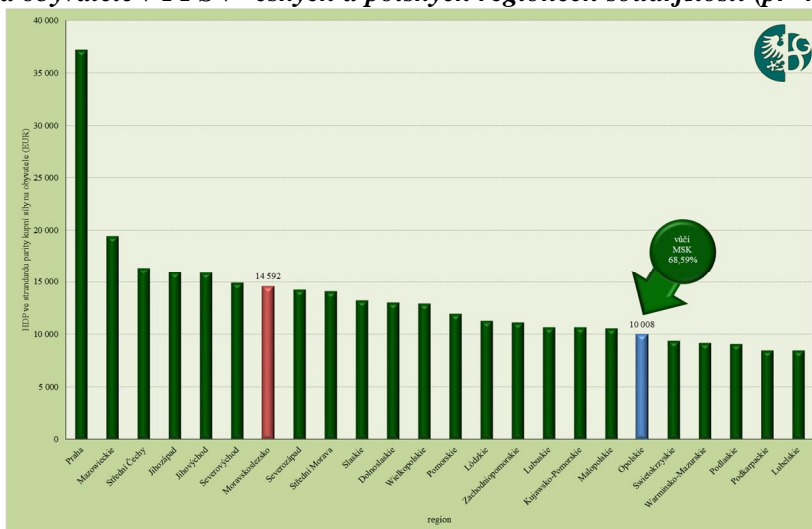
Obr. 3: ístý disponibilní d chod domácností na obyvatele v eských a polských regionech soudrřnosti (pr m r, 2000-2010)

Zdroj: vlastní výpo et na základ dat Regional Statistic, Eurostat

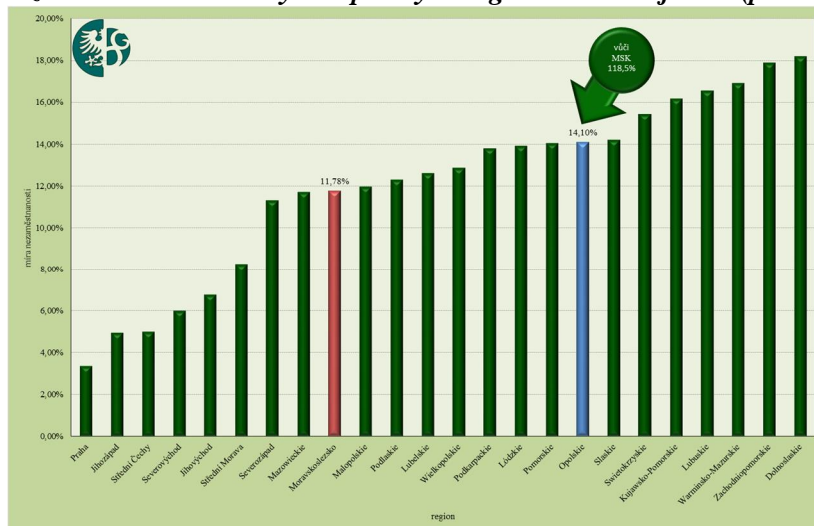
Pokud hodnotíme postavení obyvatel Moravskoslezského kraje a Opolského vojvodství pak nesmíme zapomenout také na ukazatele míra nezaměstnanosti. Také v tomto případě, jak je i patrné z obr. 5 se na předních místech umístí pouze české regiony soudržnosti. Moravskoslezsko se pak v rámci tohoto pořadí umístilo na devátém místě, z čehož vyplývá, že nejenže dosahovalo v letech 2000 až 2011 nejvyšších hodnot průměrné míry nezaměstnanosti, ale také to, že jako jediný český region soudržnosti bylo ve výše uvedeném pořadí předstiheno polským regionem, jímž byl region Mazowieckie. V průběhu sledovaných jedenácti let dosahovala v MSK průměrná míra nezaměstnanosti 11,78 %, což je údaj, který se nacházel pod úrovní průměrné hodnoty daného ukazatele na všech 24 vybraných regionech soudržnosti. To se však nedá říci o hodnotě míry nezaměstnanosti v Opolském vojvodství, kde bylo bez práce v průměru 14,10 % ekonomicky aktivních obyvatel regionu. Oba regiony dosáhly podobného poklesu míry nezaměstnanosti. Zatímco v MSK poklesl podíl lidí nezaměstnaných na ekonomicky aktivním obyvatelstvu o 4,80 p. b., tj. z předchozích 14,10 na konečných 9,30 %, v Opolském vojvodství byl tento pokles ještě o něco vyšší, a to 5,30 %, přičemž výchozí základna v roce 2000 byla o něco vyšší, 14,60 %, avšak výsledná hodnota v roce 2011 odpovídala hodnotě míry nezaměstnanosti v Moravskoslezském kraji, tj. 9,30 %.

Obr. 4: HDP na obyvatele v PPS v eských a polských regionech soudrřnosti (pr m r, 2000-2011)

Zdroj: vlastní výpo et na základ dat Regional Statistic, Eurostat

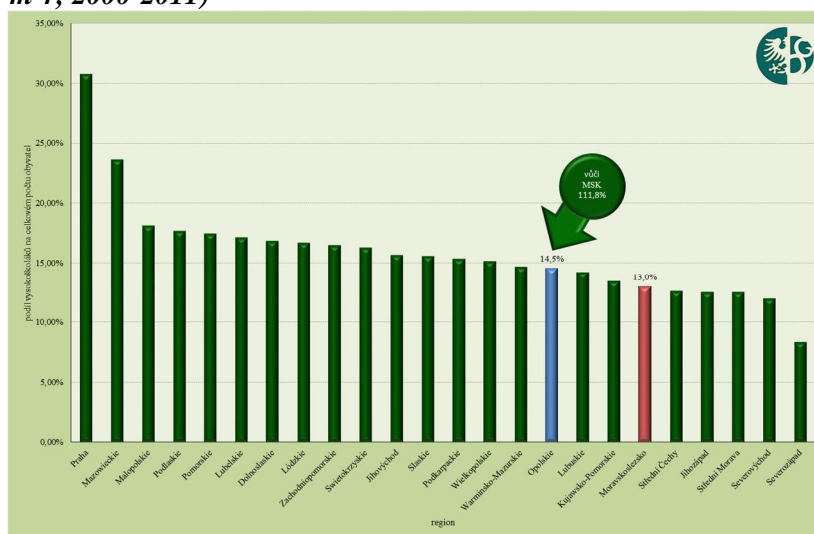
Obr. 5: Míra nezam stnanosti v eských a polských regionech soudrřnosti (pr m r, 2000-2011)

Zdroj: vlastní výpo et na základ dat Regional Statistic, Eurostat

Máme-li na tomto pom rn malém prostoru hodnotit postavení obyvatelstva námi sledovaných region v rámci skupiny 24 eských a polských region soudrřnosti, pak se nám jeví jako nezbytné podívat se také na potenciál jejich budoucího r stu. Za zajímavý ukazatel v tomto sm ru považujeme indikátor podíl vysoko-kolák na celkovém po tu obyvatel ve v ku 25 afl 64 let. Poj me se proto nyní zam it práv na vývoj tohoto ukazatele. Pokud vyjdeme z dostupných údaj , pak dosp jeme k záv ru, z n jfl vyplývá, fle podobn jako v p ípad po tu obyvatel, také v p ípad tohoto ukazatele se oba sledované regiony pohybují v poslední t etin fleb í ku region , p i emfl do této skupiny pat í p edev-ím eské regiony soudrřnosti, v nichfl se podíl vysoko-kolák na celkovém po tu obyvatel pohybuje pod i p esn na úrovni t ínáci procent. P esn této vý-e dosahuje i dlouhodobý pr m r (2000-2011) daného ukazatele v Moravskoslezském kraji, jenfl tak o 2,86 procentního bodu zaostává za pr m rem v-ech 24 region soudrřnosti. Zatímco Moravskoslezsko se nachází na pomyslném devatenáctém míst vý-e zmi ovaného fleb í ku, v p ípad Opolského vojvodství byl dlouhodobý podíl vysoko-kolák na celkovém po tu obyvatel o 1,5 p. b. vy-í, a dosahoval hodnoty 14,5 %, cofl je v-ak op t údaj, jenfl o 1,32 procentního bodu zaostává za dlouhodobým pr m rem námi zvolené skupiny region soudrřnosti. Souasn s vý-e uvedeným je zapot ebí poznamenat, fle Moravskoslezský kraj mezi roky 2000 afl 2011 zaznamenal jeden s nejniř-ích kumulovaných p ír stk námi sledovaného ukazatele (Viturka, 2010). Vyjdeme-li z dostupných údaj , pak dosp jeme k záv ru, fle v pr b hu námi sledovaných deseti let stoupl v tomto regionu soudrřnosti podíl vysoko-kolských student bakalá ského a navazujícího magisterského stupn studia na dosp lé populaci o 5,60 p. b., p i emfl pr m rný kumulovaný p ír stek za v-echny regiony dosahoval vý-e 9,45 %. Také v p ípad regionu Opolskie kumulovaný p ír stek nedosahoval pr m ru v-ech 24 region , av-ak ve srovnání s Moravskoslezskem byl tento nár stu pon kud vy-í, kdyfl dosáhl hodnoty 7,30 %.

Obr. 6: Podíl vysoko-kolák na celkovém po tu obyvatel v eských a polských regionech soudrfnosti (pr m r, 2000-2011)

Zdroj: vlastní výpo et na základ dat Regional Statistic, Eurostat

Záv r

Z vý-e uvedené analýzy je z ejmé, fle a koliv oba regiony pat í spí-e k mén lidnatým celk m, m fleme p edev-ím Moravskoslezský kraj ozna it za region, jenfl z hlediska flivotní úrovn , disponibilních prost edk domácností a úrovn nezam stanosti pat í mezi prvních dev t nejvysp lej-ích region námi analyzovaného vzorku. Za jediný kritický bod tak z pohledu Moravskoslezska m fleme ozna it relativn nízký podíl vysoko-kolák na dosp lé populaci, o emfl sv d í také afl pomyslné devatenácté místo v rámci daného fleb í ku. Sou asn je v-ak zapot ebí íci, fle jediné dva eské regiony, které Moravskoslezský kraj v tomto ukazateli p edstihly, jsou Praha a region Jihovýchod, tj. centra, v nichfl se také koncentruje pom rn velké mnofství vysokých -kol. Pokud se zam íme na Opolské vojvodství, pak dosp jeme k záv ru, fle toto se v p ípad t í vý-e uvedených makroekonomických ukazatel pohybovalo pravideln v poslední t etin na-eho pomyslného fleb í ku. Jediným ukazatelem, v n mfl tak toto polské vojvodství p evy-ovalo úrove Moravskoslezského kraje, je podíl vysoko-kolák na dosp lé populaci, p í emfl také v tomto p ípad se tento region soudrfnosti umístil na 16. míst fleb í ku, cofl z n j iní t etí nejh e hodnocený polský region.

Literatura

- [1] Evropa ó NUTS2., (2014). [online]. [cit. 2014-4-13]. Dostupné z: <<http://www.czso.cz/cz/mapy/nuts2/index.htm>>.
- [2] FOJTÍKOVÁ, K., TULEJA, P., (2013). Demographic progression of the Moravian-Silesian region. In *Proceedings of the 10th International Scientific Conference Economic Policy in the European Union Member Countries*. Karviná: Slezská univerzita, pp. 66-76. ISBN 978-80-7248-788-2.
- [3] MAJEROVA, I., (2012). International development cooperation of the Czech Republic in the context of European development. *Prague economic papers*, vol. 21, iss. 1, pp. 166-185. ISSN 1210-0455.
- [4] *Regional Statistic*., (2014). [online]. [cit. 2014-4-13]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/region_cities/regional_statistics>.
- [5] VITURKA, M., (2010). New approach to evaluating disparities in the regional development. In *13th International Colloquium on Regional Sciences*. Brno: Masarykova univerzita. pp. 25-32. ISBN 978-80-210-5210-9.

P ísp vek byl zpracován za podpory Studentské grantové sout fle SU v rámci projektu SGS/7/2012 š Vliv regionálních disparit na podnikatelské prost edí.